

counteraction to legalization of illegal profits and compensation of the harm caused by crimes. – Article.

The paper deals with some problems of representation of interests of the state prosecutor's office in the public sector in civil, administrative and commercial proceedings, and suggested solutions, the necessity of a comprehensive approach to the problems of representation of interests of the state prosecutor's office in the public sector.

Key words: litigation, prosecution, establishment interests.

УДК 349.2: 342.2

*І.А. Лосиця,
к.ю.н., доцент,
Національний університет
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*

**СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО В СИСТЕМІ ПРИНЦИПІВ
НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ
ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

Соціальне партнерство як принцип нагляду і контролю за дотриманням трудового законодавства знаходить свій прояв у двох основних формах: виражається в одночасному існуванні і тісному взаємозв'язку як державного нагляду та контролю, так і громадського контролю за дотриманням трудового законодавства; його сторони беруть активну участь в організації та проведенні державного нагляду і контролю за дотриманням трудового законодавства

Ключові слова: нагляд, контроль, трудове законодавство, соціальне партнерство, працівник, роботодавець, уповноважені державні органи

Ідея державного нагляду та контролю за дотриманням трудового законодавства конкретизується в низці правових начал, положень, які прийнято називати принципами.

У філософському сенсі принцип – це центральне поняття, основа системи, що являє собою узагальнення й поширення певного положення на всі явища тієї області, з якої даний принцип абстрагований [1, с. 382]. Розвинуте суспільство передбачає цілісну юридичну надбудову, сформовану на передових засадах правової організації суспільного життя людей та їх соціальних інституцій. Ці засади знаходять свій вираз насамперед у праві і, перш за все, у його принципах.

Принципи права виводяться не з ідеологічних категорій, а з правової матерії у цілому. О.А. Коваль висловлює міркування, що визнаючи право системою суспільного впорядкування, шлях і засіб запобігання та вирішення суперечностей, необхідно таким же чином конструювати й принципи права. Вони охоплюють усю правову матерію – і ідеї, і норми, і право-

відносини – надають їй логічності, послідовності й збалансованості. У них синтезується світовий досвід розвитку права, досвід цивілізації. Принципи – це, так би мовити, «сухий залишок» усієї правової матерії, її зміст, вільний від конкретики [2, с. 45].

До найбільш суттєвих ознак принципів права А.М. Колодій відносить такі:

а) регулятивність, яку не можна ототожнювати з регулятивними характеристиками норм права. Регулятивний характер принципів права ще більше повинен посилитися і вирости на сучасному етапі розвитку суспільства і держави у зв'язку з формуванням демократичної, соціальної, правової держави і громадянського суспільства в Україні; і зумовлено це тим, що сукупність принципів права також відображає ці ідеї, саме вони акумулюють найсуттєвіші і найістотніші властивості цих явищ і тим самим відображають притаманні їм процеси і закономірності;

б) внутрішню єдність, яка проглядається у їх системно-структурній внутрішній збалансованості, несуперечливості, інтегрованості і водночас диференційованості на певні види;

в) об'єктивну зумовленість, під якою слід розуміти їх відповідність характеру суспільних відносин, економічним, політичним, ідеологічним процесам, що відбуваються у суспільстві;

г) ідеологічність, яка означає, що вони, як і право загалом, є формою суспільної свідомості, яка здійснює ідейний, інформаційно-виховний вплив загального характеру, тобто виконує функцію загального закріплення суспільних відносин, що і дає можливість розглянути їх з позиції певних ідей, керівних основ;

д) матеріалізованість у праві. Загальновідомо, що розрізняють два способи вираження принципів права: безпосереднє формулювання їх в нормах права (текстуальне закріплення) і виведення принципів права зі змісту нормативно-правових актів (змістове закріплення);

е) історичність означає, що історичні умови розвитку суспільства і держави висувають відповідні принципи: вони такі, якою є епоха, люди та їх потреби, спосіб життя, суспільні відносини [3, с. 343, 344].

Під принципами трудового права слід розуміти керівні, вихідні положення, виражені в цій галузі права (із закріпленням у нормах права, чи такі, що виводяться з них), які виражають її єдність, відображають основні підходи правового регулювання трудових і пов'язаних із ними відносин і визначають загальну спрямованість розвитку цієї галузі права [4, с. 31].

Основні положення, що утворюють зміст загальних, міжгалузевих і галузевих принципів трудового права, знаходять своє відбиття у принципах окремих інститутів з урахуванням їх особливостей.

Принципами нагляду та контролю за дотриманням трудового законодавства є розроблені з урахуванням наукових досягнень і законодавчо закріплені правові основи організації і здійснення нагляду та контролю у зазначеній сфері, що визначають загальну спрямованість, зміст та основні їх особливості.

А.О. Замченко виділяє такі сутнісні ознаки принципів нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю: а) вони відображають

об'єктивні закономірності розвитку відносин нагляду та контролю в трудових правовідносинах; б) система інституту нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю будується відповідно до принципів нагляду та контролю; в) їх зміст розкривається в нормативно-правових актах конституційного, трудового, адміністративного, та інших галузей права, що регулюють специфічну однорідну групу відносин з нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю, об'єднаних в комплексний інтегрований правовий інститут [5, с. 114].

Одним із основних принципів нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю є соціальне партнерство. Не випадково Модельний закон СНД «Про соціальне партнерство» [6] до форм останнього відносить не тільки колективні переговори, укладення колективних договорів, угод, прийняття інших актів, взаємні консультації щодо проведення соціально-економічної політики, політики в галузі трудових відносин, участь представників працівників в управлінні організацією, участь представників працівників і роботодавців в управлінні державним соціальним страхуванням, проведення моніторингу з важливих напрямків соціально-економічної політики, участь представників сторін у правотворчості, участь представників сторін у досудовому вирішенні трудових спорів, а й участь представників сторін соціального партнерства в підготовці й проведенні заходів по забезпеченню охорони праці та здійснення контролю за дотриманням національного законодавства про працю.

У чинному Кодексі законів про працю України [7] термін «соціальне партнерство» навіть не згадується. У той же час Закон України «Про організації роботодавців» [8] тлумачить його як систему колективних відносин між найманими працівниками, роботодавцями й виконавчою владою, які виступають сторонами соціального партнерства в ході реалізації їх соціально-економічних прав та інтересів.

У той же час проект Трудового кодексу (реєстраційний №1108, текст законопроекту до 2-го читання від 2 квітня 2012 р.) [9] не містить його дефініції, відмовляючись взагалі від конструкції «соціальне партнерство» й замінюючи її на «соціальний діалог» та формулює останній як процес з'ясування і зближення позицій, досягнення спільних домовленостей і прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування з питань формування й реалізації державної соціальної й економічної політики, регулювання соціально-трудова відносин.

Вважаю, що у чинному законодавстві слід використовувати обидва терміни і «соціальний діалог», і «соціальне партнерство». Соціальний діалог є процесом визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання тру-

дових, соціальних, економічних відносин. У той же час соціальне партнерство слід розглядати як результат соціального діалогу.

Соціальне партнерство як принцип нагляду і контролю за дотриманням трудового законодавства знаходить свій прояв у двох основних формах.

По-перше, воно виражається в одночасному існування і тісному взаємозв'язку як державного нагляду та контролю, так і громадського контролю за дотриманням трудового законодавства. Погодимось із О.М. Курінним, який обстоює позицію, що «зменшення регулюючої ролі держави в трудових відносинах має супроводжуватись посиленням контролюючої функції, особливо на тій перехідній стадії, на якій знаходиться суспільство. Для забезпечення ефективності реалізації права громадян на охорону праці держава передбачає систему органів нагляду і контролю за дотриманням законодавства про охорону праці. В неї входять органи, що здійснюють як державний, так і громадський нагляд та контроль в цій сфері» [10, с. 196]. Таку ж позицію займає законодавець Так, за ст. 259 КЗпП України нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю здійснюють спеціально уповноважені на те органи та інспекції, які не залежать у своїй діяльності від власника або уповноваженого ним органу. Центральні органи виконавчої влади здійснюють контроль за додержанням законодавства про працю на підприємствах, в установах і організаціях, що перебувають у їх функціональному підпорядкуванні, крім органів державної податкової служби, які мають право з метою перевірки дотримання податкового законодавства здійснювати такий контроль на всіх підприємствах, в установах і організаціях незалежно від форм власності та підпорядкування. Вищий нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів про працю здійснюється Генеральним прокурором України і підпорядкованими йому прокурорами. Громадський контроль за додержанням законодавства про працю здійснюють професійні спілки та їх об'єднання. Принципово схожі положення знайшли відображення у ст. 383 проекту Трудового кодексу України, за якою нагляд і контроль за дотриманням трудового законодавства, колективних договорів і угод здійснюється центральними органами виконавчої влади відповідно до їх повноважень, профспілками та їх об'єднаннями, організаціями роботодавців та їх об'єднаннями в межах і в порядку, визначених законом.

По-друге, сторони соціального партнерства беруть активну участь в організації та проведеної державного нагляду і контролю за дотриманням трудового законодавства.

Так, опрацювання та прийняття нових, перегляд і скасування чинних нормативно-правових актів з охорони праці провадяться центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони праці, за участю професійних спілок і Фонду соціального страхування від нещасних випадків та за погодженням з органами державного нагляду за охороною праці. Наприклад, Положення про організацію та здійснення державного гірничого нагляду [11], державного нагляду (контролю) у сфері промислової безпеки та охорони праці в системі Держгірпромнагляду України було

погоджено не тільки численними органами державної влади, а й спільним представницьким органом всеукраїнських профспілок та профспілкових об'єднань, а також спільним представницьким органом сторони роботодавців на національному рівні.

За ст. 16 Закону України «Про охорону праці» [12] на підприємстві з метою забезпечення пропорційної участі працівників у вирішенні будь-яких питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища за рішенням трудового колективу може створюватися комісія з питань охорони праці. Комісія складається з представників роботодавця та професійної спілки, а також уповноваженої найманими працівниками особи, спеціалістів з безпеки, гігієни праці та інших служб підприємства відповідно до типового положення, що затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони праці.

Література:

1. Философский словарь / под ред. И.Т. Фролова. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1986. – 588 с.
2. Коваль О.А. Принципи процесуального права та їх втілення в законодавчій регламентації діяльності міліції України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. – К., 2005. – 198 с.
3. Колодій А.М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання): дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01; 12.00.02. – К., 1998. – 382 с.
4. Лаврів О.Я. Система принципів трудового права України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. – К., 2006. – 211 с.
5. Замченко Г.О. Принципи нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. – Х., 2008. – 171 с.
6. Модельный закон о социальном партнерстве: постановление Межпарламент. Ассамблеи государств-участников СНГ от 16.11.2006 г., №27-14 // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_g07
7. Кодекс законів про працю України // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1971. – Дод. №50. – Ст. 375.
8. Про організації роботодавців: Закон України від 24.05.2001 р., №2436-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 32. – Ст. 171.
9. Проект Трудового кодексу України (реєстр. №1108, текст законопроекту до 2-го чит. від 02.04.2012 р.) // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
10. Куренной А.М. Трудовое право: на пути к рынку. – М.: Дело ЛТД, 1993. – 304 с.
11. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р., №2694-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – №49. – Ст. 668.

Лосица И.А. Социальное партнерство в системе принципов надзора и контроля за соблюдением трудового законодательства

Социальное партнерство как принцип надзора и контроля за соблюдением трудового законодательства находит свое проявление в двух основных формах: выражается в одновременном существовании и тесной взаимосвязи как государственного надзора и контролю, так и общественного контролю за соблюдением трудового законодательства; его стороны активно участвуют в организации и проведении государственного надзора и контроля за соблюдением трудового законодательства

Ключевые слова: надзор, контроль, трудовое законодательство, социальное партнерство, работник, работодатель, уполномоченные государственные органы

Losica I.A. Social partnership in the system of principles of supervision and control after the observance of labour legislation

Social partnership as principle of supervision and control after the observance of labour legislation finds the display in two basic forms: existence is expressed in simultaneous and to close intercommunication of both state supervision and control and public control after the observance of labour legislation; his sides actively participate in organization and leadthrough of state supervision and control after the observance of labour legislation

Key words: supervision, control, labour legislation, social partnership, worker, employer, public organs, having plenary powers

УДК 349.2

*С.В. Лук'яненко,
здобувач Східноукраїнського
національного університету імені Володимира Даля*

ПРАЦІВНИКИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЯК ОСОБЛИВІ СУБ'ЄКТИ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

В статті проаналізована сутність, досліджено наукове та законодавче розуміння поняття «правоохоронного органу», визначено поняття «працівника правоохоронного органу» у широкому та вузькому значеннях, а також відносно права на соціальне забезпечення.

Ключові слова: правоохоронний орган, працівник, право соціального забезпечення, правоохоронна діяльність.

Забезпечення додержання законності покладено державою на компетентні державні органи, діяльність яких полягає в підтриманні правопорядку та припиненні правопорушень шляхом відповідного реагування на факти недодержання або неналежного виконання вимог правових норм з боку суб'єктів соціальних відносин, до яких в першу чергу слід віднести право-